KATTALARGA TA’LIM BERISHNING MUHIM XUSUSIYATLARI

Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi
Pedagogika va psixologiya kafedrasi stajyor-o‘qituvchisi.
Yo‘ldosheva Marjona
GulDPI Geografiya Iqtisod 31-23 guruh talabasi.
muxamadiyevagulnoza4@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda kattalarga ta’lim berishning muhim xususiyatlari, kattalarga ta'lim berish bolalarga ta'limdan farqi, o‘rganish uslublari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Kattalar ta’limi, motivatsiya, pedagogika, psixologiya, ta’lim texnologiyalari.

Abstract. This article talks about the important features of teaching adults, the difference between teaching adults and teaching children, and learning styles.

Key words: Adult education, motivation, pedagogy, psychology, educational technologies.

Kattalar ta’limi deganda rasmiy va norasmiy ta’lim jarayonlarining butun majmui tushuniladi. Uning yordamida jamiyat hayotining ijtimoiy, ishlab chiqarish, oilaviy-maishiy qatlamlaridagi o‘quv faoliyatini amaliy ishtirok bilan birga yoki galma-gal olib boruvchi kishilar:

- o‘z qobiliyatlarini rivojlantiradilar;
- bilimlari, ko‘nikmalarini, shaxsiy fazilatlari va ma’naviy qadriyatlarini boyitadilar;
- yangi kasbni egallaydilar yoki malakalarini oshiradilar, yoki ularni jamiyat va shaxsiy ehtiyojlarini qondirish uchun yangi yo‘nalishlarda qo‘llaydilar.

So‘nggi yarim asrda kattalar ta’limi umuman ta’lim sohasining rivojlanishida yetakchi rol o‘ynayapti. Uni miqdor va sifat jihatdan rivojlantirish esa butun dunyoda zamonaviy ta’limning asosiy vazifasiga aylandi.

Miqdoriy munosabatda jahonning rivojlangan mamlakatlarida kattalar ta’limi katta yoshdagi aholining 20-80 % ni qamrab oladi. So‘nggi yillarda kattalar ta’limi jamiyatning marginal ijtimoiy guruhi vakillari (ijtimoiy zaif qatlamlar: nafaqaxo‘rlar, ishsizlar, ayollar, nogironlar va b.)ning o‘qishi uchun keng imkoniyatlar yaratayotgani sababli katta yoshda ta’lim oluvchilar soni ortib bormoqda.

Sifat darajasida kattalar ta’limi sohasida ta’limning asosiy konsepsiyalari va turlari shakllanyapti, rivojlanyapti va amalga oshyapti. Bular uzluksiz, erkin (yoki „ochiq”), masofaviy (distansion), shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim va b. Kattalar ta’limida ta’limni tashkil etishning turli shakl va metodlari keng qo‘llanyapti. Masalan, davom ettirilgan ta’lim, qayta tiklangan ta’lim, o‘qitishning aralash kurslari, dam olish kunlari o‘qish kurslari va sh.k.

Katta yoshdagi kishilarning turli ehtiyojlarini qondiruvchi fuqarolik, ekologik ta’lim kabi yangi mazmunli dasturlar yaratilyapti va muvaffaqiyatli amalga oshirilyapti.Andragogika” tushunchasi 1833 yilda ilmiy adabiyotlarda ko‘zga tashlana boshladi. Birinchi bo‘lib nemis pedagog tarixchisi A.Kapp tomonidan qo‘llanilgan.“Andagogika” grek tilida “andros” – erkak yoki kishi, “agogeyn” -yetaklash ma’nosini bildirgan. Agar so‘zma so‘z tarjima qilinsa, andragogika – “kattalarni yetaklash” ma’nosini bildiradi.

Andragog – bu kattalarni o‘qitish bilan shug‘ullanadigan inson. Katta yoshdagi kishining uzoq hayotiy yo‘lida uning bolaligi va yoshligida egallagan bilim, malaka, ko‘nikma va sifatlari yetarli emas, shuning uchun unga butun umr davomida o‘qish zarur. Lekin inson o‘z hayoti davrida o‘zgaradi, demak u turli yosh davrida turlicha o‘qiydi. Insonning asrlar davomidagi ijtimoiy, ishlab chiqarish, maishiy sohalaridagi turmush tarzi undan butun umr davomida o‘zini o‘qitishga xarakat qilishni talab etmagan. Shuning uchun kattalar ta’limi uzoq vaqt davomida keng rivojlanmagan, demak kattalarni o‘qitish to‘g‘risidagi fanning rivojlanishi uchun jamiyatda kuchli ehtiyoj ham mavjud bo‘lmagan.

Kattalarga ta'lim berishning muhim xususiyatlari quyidagilar:

1. Motivatsiya:

* Ichki Motivatsiya: Kattalar ko‘pincha o‘zlarining shaxsiy ehtiyojlari va maqsadlariga mos keladigan narsalarni o‘rganishga motivlangan bo‘ladilar.

* Amalga Oshirish: Kattalar o‘rganayotgan ma'lumotlarni o‘zlarining hayoti va ish joylarida qanday qo‘llashni bilishni xohlashadi.

* Tanlash Erkligi: Kattalar o‘zlarining o‘rganish yo‘llarini tanlash imkoniyatiga ega bo‘lishni xohlashadi.

2. Tajriba:

* Oldingi Tajriba: Kattalar bolalarga nisbatan anchagina tajriba to‘plagan bo‘ladilar. Ular o‘zlarining o‘rganish jarayoniga o‘zlarining tajribalarini qo‘shishni xohlashadi.

* Ahamiyatlilik: Kattalar o‘rganayotgan ma'lumotlar o‘zlarining oldingi tajribalariga ahamiyatli bo‘lishi kerak.

3. O‘rganish Uslubi:

* Amaliy Yondashuv: Kattalar ko‘pincha nazariy ma'lumotlarni o‘zlashtirishdan ko‘ra, amaliy mashqlar va muammolarni hal qilishni afzal ko‘radilar.

* Mustaqillik: Kattalar o‘zlarining o‘rganish jarayonini boshqarishni va mustaqil ravishda o‘rganishni xohlashadi.

* Tezlik: Kattalar ma'lumotlarni tezda o‘zlashtirishni xohlashadi.

4. O‘qituvchi Roli:

* Yo‘l Ko‘rsatuvchi: O‘qituvchi faqatgina ma'lumot manbayi bo‘lib qolmasdan, o‘rganuvchilarni qo‘llab-quvvatlaydigan, yo‘l ko‘rsatuvchi va mentor bo‘lishi kerak.

* Muloqot: O‘qituvchi o‘rganuvchilar bilan ochiq muloqot qilishi, ularning fikrlarini va tajribalarini hurmat qilishi kerak.

Kattalarga ta'lim berishning muhim xususiyatlarini hisobga olish:

* Motivatsion muhit yaratish: Kattalarni o‘rganishga rag‘batlantirish uchun ularning shaxsiy ehtiyojlari va maqsadlariga mos keladigan ta'lim dasturlari va materiallarni yaratish.

* Tajribadan foydalanish: Kattalarga o‘zlarining tajribalarini baham ko‘rishga imkon berish va ularning oldingi bilimlarini o‘rganish jarayoniga qo‘shish.

* Amaliy yondashuv: Kattalarga o‘zlashtirilgan bilimlarni amalda qo‘llash imkoniyatini berish uchun amaliy mashqlar, loyihalar va muammolarni hal qilishni o‘z ichiga olgan ta'lim uslublarini qo‘llash.

* Mustaqillikni rag‘batlantirish: Kattalarga o‘zlarining o‘rganish jarayonini boshqarishga imkon berish, o‘zlarining o‘rganish yo‘llarini tanlash va mustaqil o‘rganishni qo‘llab-quvvatlash.

Kattalarga ta'lim berishda bu muhim xususiyatlarni hisobga olish orqali o‘qituvchilar samarali ta'lim jarayonini tashkil qilishlari va o‘rganuvchilarning o‘zlarining shaxsiy va professional rivojlanishiga yordam berishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Биленко П.Н., Блинов В.И., Дулинов М.В., Есенина Е.Ю., Кондаков А.М., Сергеев И.С. Дидактическая концепция сифрового профессионального образования и обучения. - М.: Перо, 2020. – 98 с.

2. Василкова Т.А. Основы андрагогики: учебное пособие /Т.А. Василкова. - М.: КНОРУС, 2011– 256 с.

3. Xakimjonova H.X. Kattalarni o‘qitish metodikasi (uslubiy qo‘llanma). –Toshkent, 2019. – 30 b.
4. Egamberdiyeva N. Ijtimoiy pedagogika. Samarqand. –2009. – 220 b.
5. Xakimova M.F., Nurumbekova Ya.A., Xidirova M.Q. Umumiy pedagogika va psixologiya. –Toshkent, 2023. – 483 b.